

משנה

המשנה מבארת איזה תנאים נדרשים לחייב חטאת בזורק חפץ בשבת: הַזֹּרֵק אֶבֶן בשוגג מרשות לרשות או למרחק ארבע אמות ברשות הרבים, וְנוֹכַר שהיום שבת מֵאַחַר שֶׁכָּבַר יֵצְתָה מִיָּדוֹ קודם שנחה על הארץ, וְקִלְטָה אַחֵר – בא אדם אחר ותפסה בידו, והרי זו מלאכה שעשאה שנים, או שִׁקְלְטָה כָּלֵב בפיו, ואין כאן הנחה על גבי מקום ארבעה, או שֶׁנִּשְׁרְפָה באויר ולא נחה כלל, פְּטוּר הַזֹּרֵק מחטאת. וְרַק אֶבֶן בשוגג כדי לַעֲשׂוֹת חֲבוּרָה, בֵּין אם נתכוין לעשות חבורה בְּאֶרֶץ וּבֵין אם נתכוין לעשותה בְּבִהְמָה, וְנוֹכַר ששבת היא עַד שְׁלֹא נַעֲשִׂית חֲבוּרָה, פְּטוּר מחטאת. וְהַכֹּלֵל, כָּל חֵיִיב חֲטָאוֹת אֵינָן חֵיִיבִין עַד שֶׁתֵּהָא תַּחֲלִיתָן – תחילת מעשה העבירה וְכוּן – סוף העבירה בְּשִׁנְגָה, אבל אם היתה תַּחֲלִיתָן שִׁנְגָה וְכוּן או תַּחֲלִיתָן וְכוּן וְכוּן שִׁנְגָה, פְּטוּרִי, עַד שֶׁתֵּהָא תַּחֲלִיתָן וְכוּן שִׁנְגָה.

גמרא

שנינו ברישא של המשנה, הַזֹּרֵק אֶבֶן ונוכר אחר שיצאה מידו, ולא נחה כדיני הנחה, פטור מחטאת. מקשה הגמרא: משמע שהטעם שאינו חייב משום שלא היתה הנחה בידו, הֵא – אבל אם נָחָה האבן כדינה חֵיִיב חטאת, ויש לתמוה, וְהֵלֵא מדובר בְּנוֹכַר אחר שזרק שאיסור הוא, וְהֵנָּה בסיפא של משנתנו, כָּל חֵיִיב חֲטָאוֹת אֵינָן חֵיִיבִין עַד שֶׁתֵּהָא תַּחֲלִיתָן וְכוּן שִׁנְגָה, וממילא צריך להפטר אף כשנחה כדינה מפני שבשעת הנחה לא היה שוגג.

מתרצת הגמרא: אִמְרַי רַב כְּהֵנָּא, זכירה אינה פוטרת בזורק מפני שאין בידו לבטל את המעשה בעת זכירתו, והסיפא ששנינו שאין חייבים חטאת עד שתהא תחילתן וסופן שגגה אִתָּאן לְלִבְתָּא וּמִתְנָא – עוסקת באופן שזרק חתיכת עץ הקשורה בחבל, ואחז את החבל בידו, וכשנוכר ששבת היא היה בידו למשוך את העץ אליו שלא ינוח על הקרקע, ולכן נחשב שהיה סופו במזיד ופטור. אבל ברישא מדובר בזורק חפץ שאינו קשור, וכשנוכר לא היה בידו למשכו אליו שלא ינוח, ולכן כל פטורו רק משום שלא נח כראוי, שהזכירה אינה יכולה לפטור.

דוחה הגמרא: אי אפשר להעמיד את הסיפא בְּלִבְתָּא וּמִתְנָא, שהרי בהם אִוְגְדוּ בִידוֹ הוּא – החפץ אגוד ומחובר אליו, ואפילו אם היה שוגג מתחילה ועד סוף פטור מחטאת, שאין כאן זריקה, ואילו המשנה פטרתו רק משום שנוכר שהיום שבת והיה סופו במזיד.

מנסה הגמרא לבאר את תירוצו של רב כהנא באופן אחר: הסיפא אינה עוסקת באיסור מעביר ארבע אמות ברשות הרבים, אלא בְּגוֹן שְׁזֹרֵק חפץ קשור בחבל וְנִתְבָּרֵין לַעֲשׂוֹת חֲבוּרָה, ועשיית חבורה מלאכה היא, ואוגדו בידו אינו פטור בה, ולכן אינו פטור אלא משום שנוכר ששבת היא קודם שנעשית החבורה וכיון שהיה בידו למשוך את החפץ אליו נמצא סופו מזיד.

דוחה הגמרא: אי אפשר להעמיד את הסיפא בזורק לעשות חבורה, שהרי הֵא נִמְי תִּנְיָנָא – דין זה נשנה במפורש במשנתנו, ומדוע כפלתו המשנה בסיפא, ששנינו, הַזֹּרֵק חפץ בשוגג כדי לַעֲשׂוֹת חֲבוּרָה בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּבִהְמָה, וְנוֹכַר ששבת היא עַד שְׁלֹא נַעֲשִׂית חֲבוּרָה, פְּטוּר, ועל כרחך מדובר באופן שאוגדו בידו, שאם לא כן אף אם נוכר בשבת קודם שנח חייב כיון שאין בידו להחזיר את החפץ, וממילא לא יתכן לומר ש'זה הכלל' שבסיפא בא לרבות אופן זה.

מנסה הגמרא לבאר באופן אחר: אִלָּא אִמְרַי רַבָּא, הרישא מתפרשת כתירוצו של רב כהנא שבזורק ויצא החפץ מידו לגמרי אינו נפטר בזכירה, ולכן תלתה המשנה את דינו בהנחה, שרק אם קלטה אחר או כלב פטור אבל אם נחה כדינה חייב. והכלל שבסיפא שאין חייבין חטאת עד שתהא תחילתן וסופן שגגה אינו עוסק בזורק, אלא בְּמַעֲבִיר חפץ בידו ברשות הרבים ונוכר ששבת היא קודם שהעבירו ארבע אמות, ופטור משום שסופו במזיד כיון שהיה בידו לעמוד במקום שנוכר.

דוחה הגמרא: וְהֵא זֶה הַכֹּלֵל דִּקְתָּנִי אִיִּרְקָה קִתְּנִי – והלא הכלל שבסיפא שכל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחילתן וסופן שגגה נשנה גם לגבי דין זריקה, שהרי הדין שלפניו עוסק בזורק חפץ לעשות חבורה, אלא שכלל זה מוסיף שהוא הדין למעביר, ואם כדבריו שסתם זורק שיצא החפץ מידו אינו נפטר מחטאת כשנוכר באמצע, איך כתבה המשנה לגבי זריקה כלל זה שבנוכר באמצע נעשה סופו זדון ופטור, הלא זה אינו אלא ביכול לעצור את החפץ, אבל בסתם זורק אין הזכירה פוטרת.

מתרצת הגמרא: אִלָּא אִמְרַי רַבָּא, לעולם פוטרת זכירה גם בזורק חפץ ואין בידו לעצור, שאף שבשעת עשיית המעשה היה שוגג אינו מתחייב חטאת עד שתארע גם התרצאה בעודו שוגג, אבל כשנוכר באמצע פטור אף שאין בידו לעשות באותה שעה מאומה, ובנוגע לקושיא מדוע הוצרכה המשנה לשתי סיבות פטור, אשיבך, תִּרְתִּי קִתְּנִי – שני דינים נפרדים כתובים ברישא, הַזֹּרֵק אֶבֶן בשוגג וְנוֹכַר ששבת היא מֵאַחַר שֶׁיֵצְתָה מִיָּדוֹ, ונחה ככל דיני הנחה, הֵא נִמְי – ואופן נוסף, אם לא נִזְכַּר שהיום שבת, וְקִלְטָה אַחֵר או קִלְטָה כָּלֵב או שֶׁנִּשְׁרְפָה, בשני אופנים אלו פְּטוּר מחטאת, באופן הראשון משום שנוכר בשבת קודם שנחה האבן אף שלא היה בידו להחזירה, ובאופן השני משום שלא נחה כדינה. וגם בזורק לעשות חבורה מדובר באין אוגדו בידו ואף על פי כן פטור כיון שנוכר קודם שנעשתה החבורה. וזה הכלל' שבסיפא במעביר ארבע אמות בידו, ולכן סתם הונח ושנה גם לגבי זריקה את הכלל שצריך תחילתו וסופו שגגה, משום שגם בסתם זורק שאין אוגדו בידו נאמר כלל זה, וכשנוכר באמצע פטור.

הגמרא מביאה תירוץ נוסף: רַב אִשִּׁי אִמְרַי, זכירה פוטרת גם בזורק חפץ ואין בידו לעצורו כתירוצו השני של רבא, ומכל מקום אפשר לפרש את כל הרישא באופן אחד, וחסורי מחסרָא וְהֵכִי קִתְּנִי – יש ללמוד את המשנה כאילו היא חסרה, וכך יש לשנותה, הַזֹּרֵק אֶבֶן בשבת מרשות לרשות או ברשות הרבים וְנוֹכַר שהיום שבת מֵאַחַר שֶׁיֵצְתָה מִיָּדוֹ, וְקִלְטָה אַחֵר או קִלְטָה כָּלֵב או שֶׁנִּשְׁרְפָה, פְּטוּר מפני שלא היתה הנחה כדינה, ויש לדייק שרק מטעם זה פטור, הֵא – אבל אם נָחָה כדינה חֵיִיב חטאת אף כשנוכר בשבת אחר הזריקה, בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שחייב כשנחה כדינה, בְּשִׁחְזוֹ וְשִׁכְחָה את השבת קודם שנחה, אֲכַל אם לא חֲזַר וְשִׁכְחָה, פְּטוּר, שֶׁתַּחֲלִיתוּ שוגג וסופו מזיד, וְכָל חֵיִיב חֲטָאוֹת אֵינָן חֵיִיבִין עַד שֶׁתֵּהָא תַּחֲלִיתָן וְכוּן שִׁנְגָה. שנינו במשנה: זֶה הַכֹּלֵל כָּל חֵיִיב חֲטָאוֹת כו' אינן חייבין עד שתהא תחילתן וסופן שגגה. הגמרא דנה מה דינו של מי שהיה תחילתו וסופו בשוגג ובאמצע היה מזיד: אִתְמַר, המטלטל חפץ ברשות הרבים שְׁתִּי אֲמוֹת בְּשׁוּגָה, ונוכר שהיום שבת וטלטל שְׁתִּי אֲמוֹת בְּמִזִּיד, וחזר ושכח את השבת וטלטל עוד שְׁתִּי אֲמוֹת בְּשׁוּגָה, רַבָּא אִמְרַי פְּטוּר, רַבָּא אִמְרַי חֵיִיב.

הלכה בידינו שידיעות מחלקות לשגגות. כלומר, עבר עבירה בשוגג ונודע לו שחטא, וחזר ושגג פעם נוספת באותה עבירה עצמה, חייב שתי חטאות, ואין השגגה שלפני הידיעה מצטרפת עם שלאחריה להתכפר בקרבן אחד. ונחלקו חכמים ורבן גמליאל (למקן קה) בעשה קודם הידיעה ולאחריה רק חצאי שיעור, כגון הכותב אות אחת בשגגה, ונודע לו, ושוב שכח וכתב אות נוספת בשגגה. לדעת חכמים יש ידיעה לחצי שיעור, כלומר, כשם שידיעה מחלקת בין שני שיעורים שלמים כך מחלקת בין שני חצאים, ואינם מתחברים לשיעור שלם ופטור מחטאת. אך לדעת רבן גמליאל 'אין ידיעה לחצי שיעור', והיינו שידיעה אינה מחלקת בין חצאי שיעור, וחייב חטאת. ולכאורה האופן שדיברו בו רבה ורבא הוא ידיעה לחצי שיעור, שהרי שיעור טלטול חפץ ברשות הרבים הוא בארבע אמות, והם דיברו באופן שטלטל שתי אמות בשוגג, והיתה לו ידיעה וטלטל בה שתי אמות נוספות, ושוב שכח ועשה חצי שיעור נוסף בשוגג. ונמצא שעשה שיעור שלם [ארבע אמות] בשוגג, עם ידיעה המפסקת בינתים. אמנם הגמרא תבאר שדברי רבה ורבא נאמרו לכולי עלמא.

מבאר הגמרא את דבריהם: **רַבָּה שְׁאֵמֵר פְּטוּר**, אמר זאת לכולי
 עלמא, וּפְּטִילוּ לְרַבֵּן גְּמִילָא **דְּאֵמֵר** בכותב אות אחת ואחר כך
 נודעה לו השבת ושוב שכח וכתב אות אחרת שחייב חטאת, מפני
 שֶׁאֵין יָדִיעָה לְחֵצֵי שִׁיעוּר, וידיעה זו שידע שעשה חצי מלאכה אינה
 מחלקת בין השגגות, כאן פטור, שכן הָתֵם הוּא – דווקא שם מחייב
 משום דְּכִי קָא נָמֵר שִׁיעוּרָא פְּשׁוּנָה קָא נָמֵר – שכשגמר וכתב את
 האות השניה המשלימה לשיעור שחייבים עליו היה שוגג, וכל
 שבעת התחלת וסיום השיעור שוגג הוא חייב חטאת, אֲבָל הָכָא
 דְּבִמְזִיד – אבל כאן שכשגמר לטלטל ארבע אמות שהוא השיעור
 שחייבים עליו היה מזיד, לֹא אמר כן, ומודה שהידיעה בגמר השיעור
 גורמת שלא יחשב כשוגג ופטור מחטאת.

הגמרא מבררת באיזה אופן דיבר רבה: וּבִמְאִי – ובאיזה אופן דיבר
 רבה, אִי בְּזוּרְקָה, שֹׁנֵה הוּא, שהרי בשתי האמות האמצעיות שבהן
 זכר ששבת היא אין בידו להחזיר את החפץ, וכיון שקודם ההנחה חזר
 ושכח יש לחייבו חטאת. אֲלָא ודאי דיבר רק בְּמַעְבִּיר את החפץ
 בידיו, שכיון שהיה בידו לעמוד כשנוכר בשבת בשתי האמות
 האמצעיות נמצא שגמר את שיעור המלאכה שהוא ארבע אמות
 במזיד.

הגמרא מבאר את דברי רבא: (רבה) [רַבָּה] שְׁאֵמֵר חֵיִיב, אמר
 דבריו לכולי עלמא, וּפְּטִילוּ לְרַבֵּן דְּאֵמֵר בכתב אות אחת בשגגה
 ונודע לו שהיום שבת ושוב שכח וכתב אות אחרת שאינו חייב חטאת,
 מפני שֶׁיֵּשׁ יָדִיעָה לְחֵצֵי שִׁיעוּר, וידיעה זו שידע שעשה חצי מלאכה
 מחלקת בין השגגות, הָתֵם הוּא – דווקא שם סוברים כן משום דְּבִידוּ
 שלא לחזור ולכתוב את האות השניה, לפיכך כשחזר ושכח וכתב את
 האות השניה שגגה חדשה היא ולא גמר השגגה הראשונה, אֲבָל
 הָכָא – כאן במטלטל חפץ ברשות הרבים דִּאֵין פִּידוּ להחזיר את
 החפץ כשנוכר שהיום שבת לֹא אמרו כן, וכין שחזר ושכח נחשב הכל
 כשגגה אחת.

הגמרא מבררת באיזה אופן דיבר רבא: וּבִמְאִי – ובאיזה אופן דיבר
 רבא, אִי בְּמַעְבִּיר את החפץ בידיו, הֲרֵי פִידוּ לעמוד כשנוכר שהיום
 שבת, ועליו להיפטר בשל הידיעה שבשתי האמות האמצעיות, אֲלָא
 ודאי דיבר רק בְּזוּרְקָה, שֹׁמֵנִי שאין בידו להחזיר את החפץ אין
 בידיעתו כולם ואינה מחלקת. ונמצא שכל בחלקו רבה ורבא דין זה,
 אלא רבה שאמר פטור דיבר במעביר ורבא שאמר חייב דיבר בזורק.
 הגמרא דנה אודות כמה אופני הנחה: אֵמֵר רַבָּה, זָרַק אֶבֶן או חפץ
 למרחק ארבע אמות ברשות הרבים, וְנָחָה בְּפִי הַכֶּלֶב או בְּפִי

הַכֶּבֶשֶׁן ונשרפה באשו, חֵיִיב חטאת. מקשה הגמרא: וְהֵאֵינן תָּנִין –
 והרי שנינו במשנתנו, הזורק אבן ארבע אמות ברשות הרבים וקָלָמָה
 אדם אַחֵר או שְׁקִלְמָה הַכֶּלֶב בפיו או שֶׁנִּשְׂרָפָה, פְּטוּר, הרי שהנחה
 בפיו של הכלב או באש אינה חשובה הנחה, ומדוע חייב בזה רבה.
 מתרצת הגמרא: הָתֵם – שם במשנתנו מדובר דְּלֹא מִכֵּינִן – כשלא
 התכוין שתנוח בפי הכלב או באש הכבשן, ולכן פטור, אבל הָכָא –
 כאן בדינו של רבה מדובר דְּקָא מִכֵּינִן – שהתכוין שתנוח במקומות
 הללו, ומחשבתו נותנת להם חשיבות ונחשב שעשה הנחה במקום
 חשוב, ולכן חייב חטאת.

אֵמֵר רַב פִּיכִי פִר אֶפְרִי, אֵף אֵינן נִמִּי תִנְיָנָא – אנו גם שנינו כן במשנה
 (בריתות יג), יֵשׁ אדם שֶׁאֵיכָל אֵכִילָה אַחַת – בזית אחד בשוגג, וְחֵיִיב
 עָלֶיהָ אֶרְבַּע חֲטָאוֹת וְאִשָּׁם אַחֵר. כיצד, הַטֵּמֵא שְׁאֵכָל חֶלֶב, וְהוּא
 נוֹתֵר מִן הַטֹּהַר דְּשִׁין – וחלב בהמת קרבן הוא ולא הוקטר על המזבח
 בזמנו ונעשה נותר, והיתה האכילה בַּיּוֹם הַפְּסוּלִים, נמצא שעבר
 באכילה זו על ארבעה לאוין המחייבים חטאת: א. אכילת חלב. ב.
 אכילת נותר. ג. אכילה ביום הכפורים. ד. טמא שאכל קדשים. ובנוסף
 לכך חייב קרבן אשם משום מעילה, שהרי נהנה מקדשים. רַבִּי מֵאִיר
 אֵמֵר אפשר למצוא אופן שיתחייב חטאת חמישית על אכילה זו, אֵף
 אִם הִיְתָה שִׁבְתָּ וְהוֹצִיאָה לַחֶלֶב [בְּפִיו] בשעת אכילתו מרשות היחיד
 לרשות הרבים ובלעו שם, חֵיִיב חטאת נוספת משום הוצאה זו,
 שבליעתו זו היא הנחתו אף על פי שמהלך. אֲמַרְוּ לוֹ חכמים לרבי
 מאי, אמנם הלכה כדבריך שהעושה כן חייב חטאת, אבל אין לכלול
 חטאת זו עם ארבעת האחרות, לפי שֶׁאֵינָה מִן הַשֵּׁם – חטאת זו אינה
 באה מאותו השם הגורם לשאר החטאות, שכל השאר באות משום
 שם אכילה ואילו זו באה משום הוצאה. ולמדנו שהמוציא דבר
 מאכל בפיו ובולעו חייב. יֵשׁ להקשות, אֲמַאי – מדוע חייב חטאת
 משום הוצאה באכילה זו, הָא אֵין דִּרְדֵּי הוֹצֵאָה בְּכָה, שאין דרך בני
 אדם להוציא בפה. אֲלָא ודאי צריך לומר, דְּכִינִן דְּקָא מִכֵּינִן – כיון
 שהתכוין לאכול בהליכתו, מִחֲשַׁבְתּוֹ מִשְׁוִיָּה לִיה מְקוֹם – מחשיבה
 מחשבתו את פיו כמקום הראוי ליתן בו את האוכל כדי להוציאו.
 וממילא הָכָא נִמִּי – גם כאן בזורק חפץ לפי כלב או לאש הכבשן, כִּינִן
 דְּקָא מִכֵּינִן – כיון שהתכוין שיפלו לפי הכלב או לכבשן, מִחֲשַׁבְתּוֹ
 מִשְׁוִיָּה לִיה מְקוֹם – מחשבתו נותנת חשיבות למקום זה ונחשב
 שעשה הנחה במקום חשוב וחייב חטאת.

שבת דף קב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קמג

משום בונה, אף אם לא קבעה וחיברה לקרקע בטיט.
מִיתִיבְּ, שנינו בברייתא לגבי שנים המתעסקים בבנין, שאם **אָחָד**
נִתֵּן – מניח **אֶת הָאֵבֶן**, וְאֶחָד נִתֵּן אֶת הַטִּיט מתחתיה, **נִתְּנָן אֶת**
הַטִּיט חֵיִיב, משום שהוא מחזק בזה את הבנין, אבל המניח את האבן
 פטור, מאחר שהניחה בלא טיט, ואף אם צידדה בקרקע, והיאך אמר
 שמואל שהמציא את האבן בלא טיט חייב.
 מקשה הגמרא על המקשן עצמו: וְלִיטְעִינָהּ – לשיטתך, שאתה סובר
 שאין חייבים על הנחת אבן בלבד, עד שאתה מקשה על שמואל
 מדברי תנא קמא, **אִמְרָא סִיפָא** – אמור את הסיפא של הברייתא
 ותתמה על מה ששנינו שם, **רַבִּי יוֹסִי אָמַר**, וְאִפְּלוּ הָעֵלָה אֶת הָאֵבֶן
 וְהִנֵּחָ אוֹתָהּ עַל גַּבִּי דִּימֹוס – שורה של אֲבָנִים מאבני החומה, בלי
 טיט, **חֵיִיב**. הרי שרבי יוסי מחמיר יותר משמואל, ומחייב על הנחת
 האבן גם באופן שלא צידדה, ואם כן יש לך יותר לתמוה על דבריו,
 מדוע חייב הרי לא עשה כלום.
 מתרצת הגמרא: **אֲלָא** ודאי חייבים לומר שאין כאן קושיא כלל,
 משום ש**תִּלְתָּא בְּנִינִי הָווּ** – ישנם שלשה שלבים בעת בניית הבנין,
 החלוקים בדינים זה מזה, **תַּתָּא מְצִינָא וְעִילָא** – תחתון אמצעי ועליון.
תַּתָּא – החלק התחתון של הבנין, שהוא שורת האבנים שמניחים על
 הארץ בתחתית החומה בלי טיט, **בְּעִי צִדְדֵי וְעִפְרָא** – צריך שיעשה
 על ידי צידוד האבנים בקרקע, ונתנית עפר סביבותיהם לסומכם שלא
 יטו לכאן ולכאן, ואם לא עשה כן אין זו בניה כלל. ובבנין זה אמר
 שמואל שהמציא את האבן חייב אפילו שלא קבעה בטיט. **מְצִינָא** –
 החלק האמצעי של הבנין, שהוא כל שורות האבנים מלבד השורה
 התחתונה והעליונה, **בְּעִי נְמוּ מִינָא** – צריך שיעשה גם על ידי צידוד
 האבנים במקומם, וגם על ידי קביעתם בטיט, ובבנין זה אמרה
 הברייתא ברישא שהנחת האבן במקומה בלא טיט אינה נחשבת
 בניה. ו**עִילָא** – החלק העליון של הבנין, שהוא שורת האבנים
 העליונה, הואיל ואין מעליה שורה נוספת, אין לחשוש אם תטה
 האבן לכאן ולכאן, לפיכך די **בְּהִנָּחָה בְּעִלְמָא** בלא צידוד האבן
 וקביעתה בטיט. ובבנין זה אמר רבי יוסי בסיפא של הברייתא,
 שבחנחת האבן בלבד חייב.
 הגמרא מבררת משום איזה תולדה מן האבות חייב המסתת את
 האבן. שנינו במשנה: וְהַמְסַתָּ וכו' כל שהוא חייב. מבררת הגמרא:
הַמְסַתָּ את האבן **מִשּׁוּם מָאֵי מִיתִיב** – משום איזו תולדה מן
 האבות הוא חייב. **רַב אָמַר** **מִשּׁוּם תּוֹלַדַת מְלֹאכַת בּוֹנָה**, כי סתות
 האבנים הוא צורך הבנין. ו**שְׁמוּאֵל אָמַר** **מִשּׁוּם תּוֹלַדַת מְלֹאכַת מְכָה**
בְּפִטְיִשׁ, כי הסתות הוא גמר מלאכת האבן, וכל גמר מלאכה בשבת
 הוא תולדת מכה בפטיש.
 הגמרא מביאה אופנים נוספים שבהם נחלקו רב ושמואל, אם חייבים
 עליהם משום בונה או משום מכה בפטיש. עוד נחלקו: **בְּהָעוֹשֶׂה נֶקֶב**
בְּלוֹל –[בית קטן עשוי מעץ] **שֶׁל תְּרִנְגּוּלִים**, כדי שיצא ריח הצואה
 ולא ייקל להם. **רַב אָמַר**, חייב על עשיית הנקב **מִשּׁוּם תּוֹלַדַת מְלֹאכַת**
בּוֹנָה, כי כן דרך הבנינים שעושים בהם חלונות לאויר. ו**שְׁמוּאֵל**
אָמַר, אין פעולה זו בכלל מלאכת בונה, אלא החיוב **מִשּׁוּם תּוֹלַדַת**
מְכָה בְּפִטְיִשׁ, לפי שהנקב הוא גמר מלאכת הלול.
 ועוד נחלקו: **בְּעִילֵי שׁוּפְתָא** – תחב יתד קטן **בְּקוֹפִינָא דְמָרָא** – בחור
 הברזל שבו נתונה הקת של המעדר. כדי להדקה בו שלא תצא. **רַב**
אָמַר, חייב על תחיבת היתד **מִשּׁוּם תּוֹלַדַת בּוֹנָה**, כי בכך בנה את
 המעדר. ו**שְׁמוּאֵל אָמַר**, חייב **מִשּׁוּם תּוֹלַדַת מְכָה בְּפִטְיִשׁ**, לפי
 שבתחיבת היתד גמר את עשיית המעדר.
 הגמרא מבארת את החידוש שיש בכל אחד מהאופנים הללו. אומרת
 הגמרא: ו**צִרִיכָא** – צריך להביא את מחלוקת רב ושמואל בשלושת
 האופנים הללו, כיון דאִי אֲשָׁמְעִין קְמִייתָא – אם היתה משמיעה לנו
 הגמרא רק את האופן הראשון, דהיינו את המסתת, היינו אומרים
 שרק **בְּהִנָּחָה** **קְאָמַר רַב** שחייב מצד תולדת בונה, **מִשּׁוּם דְרָדְךָ בְּנִין**
בְּכָךְ, שבתחילה מסתתים את האבנים ואחר כך קובעים אותם בבנין,
אֲבָל בְּעוֹשֶׂה נֶקֶב בְּלוֹל שֶׁל תְּרִנְגּוּלִים, דאִין דְרָדְךָ בְּנִין בְּכָךְ, שהרי

פרק שנים עשר – הבונה
 פרק זה עוסק בדיניהם ובשיעוריהם של כמה מל"ט אבות המלאכות
 האסורות בשבת.
משנה
 משנתנו דנה במלאכות הבונה והמכה בפטיש. מבררת המשנה:
הַבּוֹנָה שהזכר במשנה (לעיל עג) במנין ל"ט אבות המלאכות, **כְּמָה**
יִבְנֶה וְיִהְיֶה חֵיִיב. משיבה המשנה: **הַבּוֹנָה כָּל שֶׁהוּא** – אפילו בנה
 בנייה מועטת ביותר. וכן **הַמְסַתָּת** – מרבע ומתקן את האבן, ו**הַמְכָּה**
בְּפִטְיִשׁ, ו**בְּמַעְצָד** על האבן ועוקרה מן ההר, [ו]תקן[ה] – העושה נקב
 בכותל על מנת למלאותו בעץ או באבן. בכל אלו אפילו עשה **כָּל**
שֶׁהוּא חֵיִיב.
 המשנה אומרת כלל אימתי חייבים על עשיית מלאכה בשבת: **זֶה**
הַכֹּל, כָּל הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה אפילו בשיעור מועט, ו**מְלָאכָתוֹ**
מִתְקַיֵּמַת כמו שהיא, דהיינו שיש שמשאירים אותה כך לעולם מבלי
 להוסיף עליה עוד מלאכה, אם עשאה **בְּשֶׁבֶת חֵיִיב**.
(וְכֵן רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, אִם הַמְכָּה בְּקוֹרְנָם וּפְטִישׁ
גְּדוֹל עַל הַסֶּדֶן בְּשַׁעַת מְלָאכָה כדי להחליק את הפטיש, **חֵיִיב** משום
 מכה בפטיש, אף על פי שהכה על הסדן ולא על הכלי שרוצה לתקן,
מִפְּנֵי שֶׁהוּא נֹחֵשֵׁב בְּמִתְקֵן אֶת הַמְלָאכָה עצמה.
גמרא
 הגמרא מבררת איזה צורך יש לאדם בבנין כל שהוא, ואיזה בנין כל
 שהוא היה במשכן. שנינו במשנה שהעוסק במלאכת בונה אפילו
 בשיעור מועט חייב. שואלת הגמרא: **כָּל שֶׁהוּא לְמָאֵי חֵיִיב** – לאיזה
 שימוש ראוי בנין בשיעור מועט. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה,**
שֶׁכֶּן מְצִינוּ שְׁעָנִי חוֹפֵר גּוֹמָא קטנה בקרקע בשביל **לְהַצְנִיעַ בָּהּ** את
פְּרוּמְזוּתוֹ – מעותיו. **דְּבִנְיָתָהּ** – ומצינו כמו כן **גַּבִּי מְלֹאכַת הַמִּשְׁכָּן,**
שֶׁכֶּן תּוֹפְרֵי יְרֵיעוֹת שבמשכן היו **חוֹפְרִין גּוֹמָא** קטנה בקרקע בשביל
לְהַצְנִיעַ בָּהּ את **מַחֲמִיתָהּ**. הרי שיש צורך לאדם גם בבניה מועטת,
 לפיכך מלאכה חשובה היא וחייבים עליה.
 הגמרא דוחה ביאור זה ומיישבת באופן אחר: **אֲפִרִי אָמַר, בֵּינָן**
דְּמִשְׁתַּבִּי – שהמחטים מחלילים בקרקע, **לֹא עָבְדֵי הָבִי** – לא יתכן
 לומר שעשו כך במשכן. **אֲלָא** יש לומר, שהסיבה שבנין כל שהוא
 נחשב למלאכה, משום ש**כֶּכָּן מְצִינוּ שְׁעָנִי עוֹשֶׂה פִּיטְפוּטִי** – רגלים
 מברזל להיות בסיס ל**כִּירָה קְמָנָה**, בשביל **לְשַׁפְּתָא** – להושיב **עָלֶיהָ**
כִּירָהָהּ קְמָנָה. ו**דְּבִנְיָתָהּ** – ומצינו כמו כן **גַּבִּי מְלֹאכַת הַמִּשְׁכָּן**, שכן
מְכַשְׁלֵי הַסֶּמֶנִּין בכדי **לְצַבֵּעַ** את יְרֵיעוֹת המשכן, **שֶׁחִסְרָה מְלָאכָתָהּ**
 – כשהיה חסר להם צבע בכדי לסיים את מלאכתם, והוצרכו לחזור
 ולבשל סממנים לשם כך, היו **עוֹשִׂין פִּיטְפוּטִי כִירָה קְמָנָה** כדי
לְשַׁפְּתָא עָלֶיהָ יוֹרָה – קדירת בישול קְמָנָה, לבשל בה את מעט הצבע
 החסר. ומאחר ומצינו שיש תועלת לאדם בבניה מועטת, וכמו כן
 מצינו בנין מועט במשכן, לפיכך הבונה כל שהוא חייב.
 הגמרא דוחה ביאור זה ומיישבת באופן אחר: **רַב אָהֳא בִר יַעֲקֹב**
אָמַר, לא יתכן לומר שאירעו פעמים שהיה חסרון במלאכת המשכן,
 שהרי כלל בידינו שאין **עֲנִיּוֹת בְּמָקוֹם עֲשִׁירוֹת** – אין ראוי לעשות
 דברים כדרכם של עניים במקום שנוהגים בו בעושר ושררה, וכל דבר
 שנעשה במשכן היה ברוח ולא בצמצום. **אֲלָא** יש לומר שהסיבה
 שבנין כל שהוא נחשב למלאכה, **שֶׁכֶּן מְצִינוּ שֶׁפָּעַל הַבֵּית שֵׁשׁ לוֹ**
נֶקֶב קֹטֵן בְּכִירְתּוֹ – בבית גדול ויפה, שהוא מקום אכילתו ושכיבתו,
 מקפיד אפילו על חור קטן שבו, ו**סוֹתָמוֹ** בטיט. ו**דְּבִנְיָתָהּ** – ומצינו כמו
 כן **גַּבִּי מְלֹאכַת הַמִּשְׁכָּן**, שֶׁכֶּן **קִרְשׁ** מקרשי המשכן **שֶׁנִּפְלָה בּוֹ דְרָגָא**
 –[תולעת] ועשתה בו חור, **מִפְּתִיף** – מטפסף **לְתוֹכָהּ אָמַר** –[עופרת]
וּסוֹתָמוֹ בה.
 הגמרא מבררת מה הם אופני החיוב והפטור בהנחת אבן בבנין: **אָמַר**
שְׁמוּאֵל, הַמַּעְצָד – מושיב ומכוון **אֶת הָאֵבֶן** בקרקעית יסוד הבנין עד
 שמתיישבת היטב במקומה, בכדי שיהיה ניתן לבנות עליה, **חֵיִיב**

1 אין דרך לעשות נקבים בכתלי הבנין, **אִימָא** – נאמר שמוֹדָה לִיה
2 לְשִׁמוּאֵל שאין זה בכלל מלאכת בונה. לפיכך אמרה הגמרא שאף
3 בזה סובר רב שחייב משום תולדת בונה. **וְאִי אֲשַׁמְעִינָן בְּהָא** – ואם
4 היתה משמיעה לנו הגמרא את מחלוקתם בעשיית נקב בלול, ולא
5 במכניס שופתא בקופינא דמרא, היינו אומרים שדווקא **בְּהָא** –
6 בעושה נקב בלול, **קְאָמַר רַב** שחייב מצד תולדת בונה, **מְשֻׁם דְּדָמִי**
7 **לְבָנִין** – שכן עשיית הנקב דומה למלאכות הנעשות בבניית הבתים,
8 **דְּעֵבְרִיה לְאֹוִירָא** – כיון שעושה את הנקב בשביל כניסת האויר, ואף
9 בבניית הבתים עושים חלונות לכניסת האויר, **אֲבָל** במכניס שופתא
10 [–יתד] **בְּקוֹפִינָא דְּמָרָא** – בחור של המעדר, **דְּאִין דְּרַךְ בָּנִין בְּכַף,**
11 ואף אין פעולה זו דומה לעבודות שעושים בבנין, **אִימָא** – היינו
12 אומרים שמוֹדָה לִיה לְשִׁמוּאֵל שאינו חייב על כך משום בונה אלא
13 משום מכה בפטיש. לפיכך אמרה הגמרא שאף בזה סובר רב שחייב
14 משום תולדת בונה. **וְאִי אֲשַׁמְעִינָן בְּהָא** – ואם הגמרא היתה
15 משמיעה לנו את מחלוקתם רק במכניס שופתא בקופינא דמרא, היינו
16 אומרים שרק **בְּהָא** – באופן זה **קְאָמַר שִׁמוּאֵל** שאינו חייב מצד
17 תולדת בונה, מפני שאין תחיבת היתד דומה למלאכת בנין, **אֲבָל**
18 **בְּהֶנֶךְ תִּרְתִּי** – בשני האופנים האחרים [במסתת ובעושה נקב בלול],
19 הדומים יותר למלאכות הנעשות בבנין, **אִימָא** – היינו אומרים

20 שמוֹדָה לִיה לְרַב שחייב עליהם מצד מלאכת בונה. לפיכך אמרה
21 הגמרא שגם בהם סבר שמואל שחייב משום מכה בפטיש ולא משום
22 בונה.
23 מסיימת הגמרא: **צְרִיכָא** – לפיכך נצרכות שלושת הדוגמאות,
24 להשמיענו שבכולם לדעת רב חייב משום בונה, ולדעת שמואל חייב
25 משום מכה בפטיש.
26 הגמרא מביאה דעה נוספת הסוברת כשמואל בדין מסתת: **בְּעָא**
27 **מִיֵּיָה רַב נָתַן כִּרְ אֹוִשְׁעִיא מְרַבִּי יוֹחָנָן, מְסַתַּת מְשֻׁם מְאִי** – משום
28 איזו מלאכה מִיֵּיָה. **אֲחֹזִי לִיה בִּידִיה** – רמז לו רבי יוחנן בידו, שחייב
29 **מְשֻׁם מְכָה בְּפַטִּישׁ**. והיינו כדברי שמואל.
30 הקשה לו רב נתן: **וְהָאֵנָן תִּנָּן** – והלא שנינו במשנתנו, **הַמְּסַתַּת**
31 **וְהַמְּכָה בְּפַטִּישׁ**, ולדבריו שחיובם מחמת אותה מלאכה, אחר
32 שנאמר ש'המסתת' חייב בשיעור מועט, אין צורך לומר ש'המכה
33 בפטיש' חייב בשיעור מועט. תירץ לו רבי יוחנן: **אִימָא** – אמור ושנה
34 במשנה **הַמְּסַתַּת הַמְּכָה בְּפַטִּישׁ** וכו' כל שהוא חייב. כלומר,
35 המסתת שהוא חייב משום 'מכה בפטיש', שיעורו בכל שהוא.
36 הגמרא מקשה על שמואל מדברי המשנה: **תָּא שְׁמַע** – בוא ושמע מה
37 ששנינו במשנתנו,